

P9_TA(2024)0030

Europejska świadomość historyczna

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 17 stycznia 2024 r. w sprawie europejskiej świadomości historycznej (2023/2112(INI))

(C/2024/5721)

Parlament Europejski,

- uwzględniając art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
- uwzględniając swoją rezolucję z 19 września 2019 r. w sprawie znaczenia europejskiej pamięci historycznej dla przyszłości Europy ⁽¹⁾,
- uwzględniając swoją rezolucję z 2 kwietnia 2009 r. w sprawie świadomości europejskiej i totalitaryzmu ⁽²⁾,
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/692 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program „Obywatele, równość, prawa i wartości” oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1381/2013 i rozporządzenie Rady (UE) nr 390/2014 ⁽³⁾,
- uwzględniając swoją rezolucję z 11 listopada 2021 r. w sprawie Europejskiego obszaru edukacji: wspólne całociowe podejście ⁽⁴⁾,
- uwzględniając swoją rezolucję z 8 marca 2022 r. w sprawie roli kultury, edukacji, mediów i sportu w walce z rasizmem ⁽⁵⁾,
- uwzględniając swoją rezolucję z 6 kwietnia 2022 r. w sprawie realizacji działań w zakresie edukacji obywatelskiej ⁽⁶⁾,
- uwzględniając swoją rezolucję z 14 grudnia 2022 r. w sprawie realizacji Nowego europejskiego programu na rzecz kultury i strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych ⁽⁷⁾,
- uwzględniając swoją rezolucję z 21 stycznia 2021 r. w sprawie europejskiej strategii na rzecz równouprawnienia płci ⁽⁸⁾,
- uwzględniając komunikat Komisji z 18 września 2020 r. zatytułowany „Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025” (COM(2020)0565),
- uwzględniając komunikat Komisji z 14 czerwca 2016 r. w sprawie zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu (COM(2016)0379),
- uwzględniając Europejską konwencję kulturalną z 19 grudnia 1954 r. ⁽⁹⁾,
- uwzględniając przeprowadzone przez parlamentarną Komisję Kultury i Edukacji badanie pt. „Europejska pamięć historyczna: strategie polityczne, wyzwania i perspektywy” ⁽¹⁰⁾,

⁽¹⁾ Dz.U. C 171 z 6.5.2021, s. 25.

⁽²⁾ Dz.U. C 137 E z 27.5.2010, s. 25.

⁽³⁾ Dz.U. L 156 z 5.5.2021, s. 1.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 205 z 20.5.2022, s. 17.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 347 z 9.9.2022, s. 15.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 434 z 15.11.2022, s. 31.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 177 z 17.5.2023, s. 78.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 456 z 10.11.2021, s. 208.

⁽⁹⁾ Zob.: <https://rm.coe.int/168006457e>.

⁽¹⁰⁾ Badanie – „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives” [Europejska pamięć historyczna: strategie polityczne, wyzwania i perspektywy] (wydanie drugie), Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej Unii Europejskiej, Departament Tematyczny ds. Polityki Strukturalnej i Polityki Spójności, kwiecień 2015 r.

- uwzględniając przeprowadzone przez parlamentarną Komisję Kultury i Edukacji badanie pt. „Europejska tożsamość”⁽¹⁾,
 - uwzględniając art. 54 Regulaminu,
 - uwzględniając sprawozdanie Komisji Kultury i Edukacji (A9-0402/2023),
- A. mając na uwadze, że złożona, pełna konfliktów i budząca spory przeszłość Europy stanowi zarówno wyzwanie, jak i szansę na integrację europejską, a oparta na wiedzy świadomość historyczna wzmacnia wzajemne zrozumienie i tolerancję;
- B. mając na uwadze, że niesprawiedliwość ze względu na płeć, przekonania lub pochodzenie etniczne, między innymi w formie antysemityzmu i antycyganizmu, od wieków są obecne w historii Europy i wpływają zarówno na nią, jak i na resztę świata;
- C. mając na uwadze, że uważne podejście do historii, w tym przypadków niesprawiedliwości, pomaga nam zwalczać różne formy nietolerancji i nierówności oraz budować bardziej integracyjne społeczeństwa;
- D. mając na uwadze, że historii nigdy nie można relatywizować, zniekształcać ani fałszować do celów politycznych;
- E. mając na uwadze, że negowanie historii i inne formy jej stronniczej interpretacji stanowią poważne zagrożenie, prowadzą do braku zaufania i do konfliktów między ludami i narodami oraz osłabiają starania na rzecz sprawiedliwości historycznej i pojednania;
- F. mając na uwadze, że zajmowanie się przeszłością wymaga jak największej bezstronności i obiektywizmu zarówno w badaniach historycznych, jak i w sferze politycznej;
- G. mając na uwadze, że pamięć historyczna ma w sobie dużą dozę subiektywizmu, ponieważ wybieranie, co zapamiętać i jak zinterpretować przeszłość, zawsze wiąże się z ocenami wartościującymi;
- H. mając na uwadze, że chociaż istnieją fakty historyczne oparte na profesjonalnej pracy historyków obejmującej badania, nauczanie oraz zachowane źródła historyczne i miejsca o szczególnym znaczeniu historycznym, nie ma jednej monolitycznej, niepodważalnej i stale utrzymującej się prawdy historycznej, którą jakaś grupa lub naród może zmonopolizować, upierać się, że należy ona wyłącznie do nich, i wykorzystywać, by negować istnienie innych ludów, narodów lub państw;
- I. mając na uwadze, że podejścia interdyscyplinarne i kontekstualizacja to podstawowe elementy edukacji historycznej, która musi być powiązana z europejską edukacją obywatelską oraz programami wymiany i mobilności;
- J. mając na uwadze, że promowanie krytycznej świadomości historycznej ponad granicami – między innymi poprzez edukację – jest kluczowe, by Europejczycy mogli rozumieć przeszłość i się z nią pogodzić, raźnie stawiać czoła teraźniejszości i pracować na rzecz wspólnej przyszłości;
- K. mając na uwadze, że europejska świadomość historyczna jest rozumiana jako indywidualna i zbiorowa umiejętność rozumienia, krytycznej oceny i wyciągania wniosków z historii, ułatwiająca dostrzeżenie nierozzerwalnego związku i współzależności między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością;

Rozliczanie przeszłości Europy jako zagrożenie i szansa

1. przyznaje, że z uwagi na różnorodne i często rozbieżne historie europejskich narodów i państw wszelkie próby zajmowania się historią na szczeblu politycznym są trudne i potencjalnie niebezpieczne oraz że próby sterowania upamiętnianiem i interpretacją przeszłości zawsze okazują się wyzwaniem;
2. podkreśla potencjał zasady „historia nauczycielką życia” i uważa, że szczególnie tragiczne okresy i mroczne oblicza historii Europy to nie tylko dobitne przypomnienie błędów, których nie można powtórzyć, ale również wezwanie do wspólnego działania dla dobra demokratycznych i otwartych społeczeństw w Unii i na świecie;
3. uważa, że każdy demokratyczny organ polityczny musi podchodzić do historii w sposób odpowiedzialny, skupiony na wspólnych europejskich wartościach, oparty na faktach i krytyczny, aby uwrażliwiać obecne i przyszłe pokolenia tak na osiągnięcia, jak i na niedociągnięcia przeszłości, wzmacniać autorefleksyjny dyskurs publiczny oraz zrozumienie i pojednanie wewnątrz poszczególnych grup społecznych, narodów i państw oraz między nimi;

⁽¹⁾ Badanie – „European Identity” [Europejska tożsamość], Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej Unii Europejskiej, Departament Tematyczny B ds. Polityki Strukturalnej i Polityki Spójności, kwiecień 2017 r.

Polityka przeszłości w Unii Europejskiej – ocena krytyczna

4. podkreśla, że potrzebna jest uczciwa ocena „polityki przeszłości” Unii, poprzez którą stara się ona zwiększać legitymizację projektu europejskiego i wzmacniać poczucie przynależności Europejczyków i pokojową koegzystencję narodów zamieszkujących nasz kontynent oraz która będzie dotyczyła w równym stopniu sukcesów i istniejących niedociągnięć, a także tego, jak do tej pory zachęcano obywateli do interakcji z historią;
5. uznaje szereg wcześniejszych i obecnych inicjatyw na szczeblu europejskim, które służą wspieraniu wspólnej europejskiej pamięci historycznej, w tym Dzień Pamięci o Ofiarach Holokaustu, Europejski dzień pamięci ofiar wszystkich reżimów totalitarnych i autorytarnych, ustanowienie specjalnego komponentu pamięci o przeszłości w dawnych programach „Europa dla Obywateli” i obecnych programach „Obywatelstwo, równość, prawa i wartości” oraz różne rezolucje Parlamentu, na przykład z 2 kwietnia 2009 r. w sprawie świadomości europejskiej i totalitaryzmu oraz z 19 września 2019 r. w sprawie znaczenia europejskiej pamięci historycznej dla przyszłości Europy;
6. wyraża zaniepokojenie utrzymującą się ukrytą konkurencją i częściową niekompatybilnością między różnymi ramami i kulturami pamięci w Europie, nie tylko między Europą Zachodnią i Wschodnią, ale także między niektórymi krajami i narodami w poszczególnych częściach kontynentu; podkreśla, że wszystkie kraje europejskie mają zbieżne i rozbieżne doświadczenia, które należą do wspólnej europejskiej historii; zwraca uwagę na zbrodnie popełnione przez nazistowskie, faszystowskie i komunistyczne reżimy totalitarne oraz w czasach kolonializmu, a także na rolę, jaką zbrodnie te odegrały w kształtowaniu postrzegania historii w Europie; podkreśla, że należy zniwelować istniejące podziały regionalne i ideologiczne w świadomości historycznej między krajami i narodami europejskimi, aby stworzyć wspólną płaszczyznę dialogu oraz osiągnąć wzajemne zrozumienie i szacunek;
7. zauważa, że z jednej strony koszmary przeszłości tworzą „negatywny mit założycielski” i silne poczucie celu europejskiego projektu pokojowego, ale z drugiej fakt, że Unia skupia się głównie na opowiadaniu swojej historii od negatywnej strony, grozi pielęgnowaniem teleologicznej, nadmiernie uproszczonej, czarno-białej wizji przeszłości, co może utrudniać pełne zrozumienie skomplikowanych dziejów Europy i ograniczać chęć do kwestionowania stereotypów i świętych krów historii narodowej;

Oparta na wiedzy europejska świadomość historyczna

8. uznaje, że szersze i bardziej całościowe rozumienie historii Europy jest konieczne, aby wykształciła się krytyczna i autorefleksyjna europejska świadomość historyczna, czemu posłuży zwłaszcza poszerzenie obszaru zainteresowania obecnymi europejskimi inicjatywami na rzecz pamięci o przeszłości oraz należyte uwzględnianie grup, które dotąd były niedostatecznie reprezentowane, i innowacyjnego nauczania historii;
9. podkreśla znaczenie odejścia od europejskiej „kultury pamięci”, która jest w przeważającej mierze odgórna i nastawiona na określanie, co Europejczycy powinni pamiętać, w kierunku oddolnej i kierowanej przez obywateli „kultury pamiętania”, opartej na wspólnych zasadach i wartościach europejskich, skupiającej się na rozwijaniu zdolności do krytycznego przepracowywania przeszłości na szczeblu lokalnym regionalnym, krajowym i europejskim, w które zaangażowane są organizacje społeczeństwa obywatelskiego;
10. uznaje kluczowe znaczenie oparcia europejskiego podejścia do przeszłości na naszych podstawowych wartościach zapisanych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz na tradycjach religijnych i filozoficznych leżących u podstaw takich wartości, a także stworzenia otwartego pola do dyskusji, co umożliwi zajęcie się trudnymi elementami narodowych historii oraz wzajemne zrozumienie i pojednanie wewnątrz narodów europejskich, między nimi samymi oraz między nimi a resztą świata;
11. uważa, że wolność nauczania, uczenia się i prowadzenia badań, w tym bezpłatny dostęp do archiwów i źródeł, wraz ze swobodą wypowiedzi artystycznej, jest niezbędna do tworzenia i rozpowszechniania bezstronnej i opartej na dowodach wiedzy w społeczeństwach demokratycznych, w szczególności krytycznego podejścia do historii; wzywa Komisję i państwa członkowskie do ochrony tych swobód między innymi za pomocą unijnego mechanizmu praworządności, ponieważ są obecnie zagrożone, czego szczególnie dowodzą przypadki niewłaściwego stosowania przepisów dotyczących pamięci;

12. podkreśla kluczową rolę edukacji i wzywa państwa członkowskie do zaktualizowania ich obecnych programów i metodologii nauczania, aby przesunąć nacisk z historii narodowej na historię europejską i globalną oraz skupić się w większym stopniu na ponadnarodowym rozumieniu historii, w szczególności przez uwzględnienie różnych sposobów patrzenia na historię oraz wspieranie stylów nauczania, które przedkładają refleksję i dyskusję ponad przekazywanie wiedzy i są przede wszystkim nastawione na nauczanie uczniów jak, a nie co myśleć;

13. podkreśla, jak ważna jest nauka o integracji europejskiej, historii, instytucjach i podstawowych wartościach Unii oraz o obywatelstwie europejskim, aby wykształciło się europejskie poczucie przynależności; apeluje, aby nauczanie o europejskiej historii i integracji, które należy rozpatrywać w kontekście globalnym, oraz europejska edukacja obywatelska stały się integralną częścią krajowych systemów edukacji; docenia wysiłki podejmowane na szczeblu unijnym, aby poszerzać wiedzę o Unii i jej historii, w tym akcje „Jean Monnet”; wzywa Komisję i państwa członkowskie, by starały się – między innymi za pośrednictwem grupy roboczej europejskiego obszaru edukacji ds. równości i wartości – osiągnąć konkretne rezultaty w rozwoju europejskiej świadomości historycznej oraz by wspólnie opracowały „Podręcznik UE” na zajęcia objęte programem nauczania, który będzie zawierał wspólne wytyczne oraz bezstronne fakty i dane liczbowe do wykorzystania w nauczaniu historii Europy;

14. uważa, że szowinizm, stereotypy płciowe, asymetria władzy i nierówności strukturalne są głęboko zakorzenione w historii Europy i ubolewa, że w nauczaniu historii brakuje wielokulturowości i uwzględniania aspektu płci; uważa, że kluczowe znaczenie ma zajęcie się kwestią marginalizacji kobiet i innych niedostatecznie reprezentowanych grup społecznych w historii, i wzywa państwa członkowskie, by dopilnowały, aby w krajowych programach nauczania stawiano na to odpowiedni nacisk;

15. podkreśla, że nauczanie historii powinno być interdyscyplinarne i intersekcyjne oraz należy w nim stosować innowacyjne i ukierunkowane na osobę uczącą się metody, takie jak metody interaktywne, narracyjne i oparte na wyciąganiu wniosków dla wszystkich pokoleń, z wykorzystaniem kompleksowego zestawu źródeł, technologii i materiałów edukacyjnych, w tym transgranicznych i transnarodowych podręczników i historii przekazywanej ustnie, oraz promować umiejętności analityczne i krytyczne myślenia;

16. uznaje centralną rolę, jaką odgrywają nauczyciele w kształtowaniu się i przekazywaniu kompetencji, które są konieczne do zrozumienia i krytycznej oceny faktów historycznych, oraz podkreśla, jak ważne jest, by nauczyciele nie tylko otrzymywali odpowiednie szkolenie, ale również nieustannie doskonalili się zawodowo, w tym angażowali się w partnerskie uczenie się i wymianę najlepszych praktyk na szczeblu zarówno krajowym, jak i ponadnarodowym; podkreśla w tym kontekście wartość akademii nauczycielskich Erasmus+;

17. wzywa państwa członkowskie do zapewnienia nauczycielom (historii) zindywidualizowanych materiałów i szkoleń, które umożliwią im poznanie ponadnarodowych aspektów i bogactwa historii, odpowiednich metod dydaktycznych i zasad nowoczesnego nauczania i których głównym celem będzie kształcenie autorefleksyjnych młodych ludzi;

18. podkreśla, że ogromne znaczenie ma gromadzenie danych oraz porównywanie i ocenianie metod i narzędzi nauczania historii, oraz z zadowoleniem przyjmuje prace wyspecjalizowanych organizacji zarówno rządowych, jak i pozarządowych działających w tej dziedzinie, w tym obserwatorium nauczania historii w Europie Rady Europy i EUROCLIO; podkreśla, że do obserwatorium powinno przystąpić więcej państw członkowskich UE;

19. zauważa, że muzea mają potencjał, by krytycznie zajmować się budzącą spory historią Europy, a jednocześnie szerzyć wiedzę o przeszłości i budować świadomość historyczną, czego najlepszym przykładem jest Dom Historii Europejskiej, sztandarowy projekt, na który należy przeznaczyć odpowiednie zasoby, aby umożliwić mu szersze oddziaływanie na opinię publiczną w Europie;

20. podkreśla, jak ważne jest zachowywanie bogatego dziedzictwa kulturowego i historycznego Europy oraz miejsc pamięci, zwłaszcza dla budowania krytycznej świadomości historycznej, pod warunkiem że nie nadużywa się ich do celów ideologicznych, oraz podkreśla rolę, jaką w tym względzie mogą odegrać znak dziedzictwa europejskiego i niezależne instytucje promujące dziedzictwo europejskie, zarówno materialne, jak i niematerialne; zachęca państwa członkowskie, by wzmożyły wysiłki na rzecz określania i ochrony miejsc pamięci demokratycznej, zwłaszcza tych związanych z grupami niedostatecznie reprezentowanymi; podkreśla potencjał Europeany jako europejskiej biblioteki cyfrowej, archiwum, muzeum i platformy edukacyjnej;

21. dostrzega potencjał mediów cyfrowych i rosnący poziom cyfryzacji w nauczaniu, a jednocześnie wyraża głębokie zaniepokojenie coraz większym wykorzystywaniem kanałów cyfrowych do manipulacji politycznych i rozpowszechniania dezinformacji, w tym tych dotyczących historii, czego przykładem jest rosyjski rewizjonizm historyczny, który towarzyszy rosyjskiej wojnie napastniczej przeciwko Ukrainie; wzywa Komisję i państwa członkowskie, by wzmogły wysiłki na rzecz rozwoju umiejętności korzystania z mediów i umiejętności cyfrowych oraz wyposażenia nauczycieli i uczniów w odpowiednie kompetencje i narzędzia, które ułatwią im oparte na faktach nauczanie historii oraz umożliwią im identyfikację, kontekstualizację i analizę tradycyjnych i współczesnych źródeł historycznych;
22. podkreśla, że transgraniczne możliwości mobilności edukacyjnej oferowane przez programy europejskie i inne programy mobilności sprzyjają wymianie pomysłów, upowszechnianiu wiedzy przekrojowej i zrozumieniu międzykulturowemu, pomagają pokonywać bariery krajowe i zapewniają lepsze zrozumienie przeszłości i teraźniejszości;
23. wzywa Komisję i państwa członkowskie do wzmocnienia narzędzi dostępnych obecnie na szczeblu europejskim, aby rozwijać krytyczną i (auto)refleksyjną europejską świadomość historyczną – obejmuje to zwłaszcza program Erasmus +, który promuje mobilność i międzykulturowe uczenie się jako kluczowe narzędzia lepszego rozumienia innych kultur i narodów, oraz program CERV, który wspiera transgraniczne projekty pamięci o przeszłości i promuje zaangażowanie obywatelskie;
24. zwraca się do instytucji europejskich, państw członkowskich, krajów kandydujących i potencjalnych krajów kandydujących, instytucji edukacyjnych i podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, by bardziej zdecydowanie starały się wspierać pojednanie, powstrzymały się od wszelkich prób wykorzystywania historii do celów politycznych i reagowały na takie próby oraz zwalczały rewizjonizm historyczny i negowanie historii zarówno w Unii Europejskiej, jak i poza nią; przypomina, jak ważne są te działania dla przyszłych rozszerzeń Unii;

Spojrzenie na spuściznę przeszłości i przyszłość UE

25. opowiada się za ideałami kultury pamiętania i świadomości historycznej w oparciu o wspólne europejskie wartości i praktyki podchodzenia do przeszłości bez nadmiernego spłaszczania lub upraszczania historii;
26. wyraża nadzieję, że krytyczna autorefleksja wokół historii i odpowiedzialności historycznej na szczeblu krajowym doprowadzi do powstania prawdziwie europejskiego refleksyjnego dyskursu o przeszłości kontynentu, przy czym historia nie będzie nadużywana do celów politycznych, a europejskie ludy stworzą wspólnotę losów w oparciu o wspólne prace historyczne;
27. przewiduje, że pamięci zbiorowe będą współtworzyć i ostatecznie połączą się w europejską sferę publiczną, w której rozbieżne kultury pamięci będą raczej się uzupełniać niż ze sobą rywalizować, oraz że historia stanie się przedmiotem działań obywatelskich zamiast politycznych;

28. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji Radzie i Komisji.